

EKSTRAPOLYATIV METOD VA KONTRASTIV USLUBIY TADQIQ

Aliboyeva Nilufar Mahamatali qizi

Qo'qon davlat universiteti dotsenti, PhD

nilufarmuhammadjanovna2405@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada ekstrapolyativ metod va kontrastiv uslubiy tadqiqning nazariy hamda metodologik asoslari tahlil qilinadi. Ushbu metodlarning ilmiy tadqiqotlardagi o'rni, ularning qo'llanish imkoniyatlari va amaliy ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, tilshunoslik, pedagogika hamda boshqa ijtimoiy-gumanitar fanlarda ushbu metodlardan foydalanishning samaradorligi ko'rsatib beriladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ekstrapolyativ metod ilmiy prognozlash va umumlashtirishda, kontrastiv uslubiy tadqiq esa obyektlar o'rtasidagi o'xshash va farqli jihatlarni aniqlashda muhim vosita hisoblanadi.

Kalit so'zlar: ekstrapolyatsiya, kontrastiv tahlil, metodologiya, ilmiy tadqiqot, qiyosiy tahlil, prognozlash, tilshunoslik, uslubiyat.

Аннотация

В статье рассматриваются теоретические и методологические основы экстраполятивного метода и контрастивного исследования. Анализируются возможности применения данных методов в научных исследованиях, а также их практическая значимость. Особое внимание уделяется использованию методов в лингвистике и педагогике. Результаты исследования показывают, что экстраполятивный метод является эффективным инструментом прогнозирования, а контрастивный анализ позволяет выявлять сходства и различия между исследуемыми объектами.

Ключевые слова: экстраполяция, контрастивный анализ, методология, научное исследование, прогнозирование.

Abstract

This article discusses the theoretical and methodological foundations of the extrapolative method and contrastive research. The role of these methods in scientific studies, their application opportunities and practical significance are analyzed. Special attention is paid to their use in linguistics and pedagogy. The findings indicate that the extrapolative method is an

effective tool for forecasting and generalization, while contrastive research helps identify similarities and differences among research objects.

Keywords: extrapolation, contrastive analysis, methodology, scientific research, forecasting, linguistics.

Kirish

Fan va texnologiya rivojlanishi ilmiy tadqiqotlarda qo'llaniladigan metodlarning takomillashuvini talab etmoqda. Har qanday ilmiy izlanishning natijadorligi ko'p jihatdan tanlangan metodologik yondashuvga bog'liq. Shu nuqtai nazardan, ekstrapolyativ metod hamda kontrastiv uslubiy tadqiq zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda keng qo'llanilayotgan metodlardan biri hisoblanadi.

Ekstrapolyativ metod mavjud ma'lumotlar va kuzatilgan qonuniyatlar asosida kelajakdagi holatlarni prognoz qilish imkonini beradi. Kontrastiv uslubiy tadqiq esa ikki yoki undan ortiq obyektlarni qiyoslash orqali ularning umumiy va farqli tomonlarini aniqlashga xizmat qiladi. Mazkur metodlar nafaqat tilshunoslikda, balki pedagogika, sotsiologiya, iqtisodiyot va boshqa fan sohalarida ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Ekstrapolyatsiya termini lotincha "extra" (tashqariga) va "polire" (silliqlash, kengaytirish) so'zlaridan kelib chiqqan bo'lib, ma'lum hodisalar haqidagi mavjud ma'lumotlarni noma'lum yoki kelajakdagi holatlarga tatbiq etishni anglatadi.

Ilmiy tadqiqotlarda ekstrapolyativ metod quyidagi vazifalarni bajaradi:

mavjud tendensiyalarni aniqlash;

rivojlanish istiqbollarini prognoz qilish;

nazariy xulosalarni amaliyotga tatbiq etish;

ilmiy gipotezalarni shakllantirish.

Mazkur metod iqtisodiy prognozlash, ta'lim sifati monitoringi, demografik tadqiqotlar hamda til hodisalarining rivojlanish istiqbollarini aniqlashda keng qo'llaniladi. Kontrastiv tadqiqot metodining asosiy maqsadi o'rganilayotgan obyektlarning o'xshash va farqli jihatlarini aniqlashdan iborat. Tilshunoslikda kontrastiv tahlil ikki yoki undan ortiq tillarning fonetik, leksik, grammatik va uslubiy xususiyatlarini qiyoslash orqali amalga oshiriladi.

Kontrastiv uslubiy tadqiq quyidagi bosqichlarda olib boriladi:

Tadqiqot obyektlarini tanlash;

Tahlil mezonlarini belgilash;

O'xshashlik va tafovutlarni aniqlash;

Natijalarni tizimlashtirish;

Masalan, o'zbek va ingliz tillaridagi fe'l zamonlari tizimini qiyoslash natijasida talabalarning chet tilini o'zlashtirish jarayonidagi tipik xatolari aniqlanishi mumkin.

Ekstrapolyativ metod va kontrastiv tadqiqning o'zaro aloqasi

Ushbu metodlar o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, kontrastiv tahlil orqali aniqlangan qonuniyatlar ekstrapolyatsiya yordamida kengroq miqyosga tatbiq etiladi. Masalan, til birliklarining qiyosiy tahlili asosida til o'qitish metodikasining istiqboldagi rivojlanish tendensiyalarini prognoz qilish mumkin.

Shuningdek, kontrastiv tadqiq natijalari yangi nazariy modellar yaratish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Bu esa ekstrapolyativ metodning ilmiy-amaliy samaradorligini yanada oshiradi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ekstrapolyativ metod ilmiy izlanishlarda prognozlash va umumlashtirishning samarali vositasi hisoblanadi. Kontrastiv uslubiy tadqiq esa murakkab obyektlar o'rtasidagi munosabatlarni chuqur tahlil qilish imkonini beradi.

Mazkur metodlardan kompleks foydalanish:

ilmiy natijalarning aniqligini oshiradi;

tadqiqotning nazariy bazasini mustahkamlaydi;

amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon yaratadi;

yangi ilmiy gipotezalarni ilgari surishga yordam beradi.

Ekstrapolyativ metod va kontrastiv uslubiy tadqiq zamonaviy ilm-fan metodologiyasining muhim tarkibiy qismlaridan biridir. Ekstrapolyativ metod mavjud ma'lumotlardan kelib chiqib istiqboldagi jarayonlarni prognoz qilish imkonini bersa, kontrastiv uslubiy tadqiq obyektlar o'rtasidagi o'xshash va farqli jihatlarni aniqlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari ushbu metodlarning integratsiyalashgan holda qo'llanilishi ilmiy izlanishlar samaradorligini oshirishini ko'rsatdi. Kelgusida mazkur metodlardan foydalanish ilmiy tadqiqotlarning sifatini yanada yuksaltirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Yusupov U.K. Qiyosiy tilshunoslik asoslari. – Toshkent: Fan, 2019.

Abduazizov A.A. Tilshunoslik nazariyasi va metodologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.

Karimov B. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi. – Toshkent: Tafakkur, 2021.

Creswell J.W. Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches. – New York: Sage Publications, 2019.

Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of Language. – Cambridge University Press, 2018.

Krzeszowski T.P. Contrastive Analysis. – Berlin: Mouton de Gruyter, 2015.

Richards J.C., Schmidt R. Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics. – London: Routledge, 2018.